

MTÜ Süvariik

Justiitsministeeriumile
Siseministeeriumile

9.09.2024

MTÜ Süvariik seisukoht korralduse muutmise väljatöötamiskavatsuse kohta

Oma seisukohas keskendume avalike koosolekutega seotud regulatsiooni kavandatud muudatustele. Toetame avaliku koosoleku korraldamise õiguse vanusepiiri alandamist, et noored saaksid lisaks hääleõigusele ka avalikult oma meelt avaldada sõltumata avaliku koosoleku korraldamiseks täiskasvanutest. Avalikult oma meelsuse avaldamise õigus on liberaalse demokraatia ja õigusriigi oluline põhivabadus, mille kitsendamine peab olema väga põhjalikult läbi analüüsitud ning põhjendatud. Hetkel on VTKs selline analüüs puudu ning tehtud ettepanekud annavad politseile väga laia kaalutusruumi ja võimaluse keelata pea kõik avalikud koosolekud.

Avalike koosolekute korraldamisega seotud probleemi kirjeldus

VTK sissejuhatuses on avaliku koosoleku ennetava keelamise võimaluste väga olulist laiendamist nimetatud kavaks "täpsustada koosolekute korraldamise regulatsiooni, et parandada turvalisusega seotud küsimusi koosolekute korraldamisel, aga ka laiendamaks nt alaealiste õigust koosolekuid korraldada." Lk 6 on probleemi kirjelduses välja toodud, et "kavas on täiendada KorS § 72 selliselt, et prefekt saab keelata ka sellise avaliku koosoleku korraldamise, mille puhul on eelinfo põhjal alust arvata, et tegemist on KorS § 62 mõttes keelatud koosolekuga." Sellest jääb mulje, et kuigi ametlikult on tegemist VTKga, kus pakutakse välja erinevaid lahendusi probleemile, on tegelikult lahendus juba välja valitud. Korduvalt on probleemi kirjelduses rõhutatud politsei ressursside nappust, kuid ei ole välja toodud, kui suur on puuduv politseiressurss, mille lisandumise puhul ei oleks vaja koosolekuid ennetavalt keelata, vaid saaks vajadusel nt keelatud sümbolite eksponeerimise puhul sellega seotud isikud eemaldada. Lisaks on analüüsitud, kui palju ressursi kuluks avalike koosolekute ennetavaks keelamiseks vajalike kaalutusotsuse sisukaks langetamiseks.

Avalike koosolekute keelamise probleemi võimalikud lahendused VTK järgi ja nende võimalik mõju

VTKs pakutakse mitteregulatiivse lahendusena suurema hulga PPA ametnike suunamine keelatud koosolekute laialisaatmiseks. Selle lahenduse põhilise probleemina tuuakse välja

PPA ressursipuudus, kuid ei ole toodud selle puuduva ressursi hinnangut. Täiendava rahastuse saamist ei nähta võimalikuna.

Teise lahendusena on välja pakutud avalike koosolekute ennetav keelamine nagu juba probleemi kirjelduses välja toodud. Samas ei ole hinnatud, kui palju ressursi kuluks selliste kaalutusotsuste tegemiseks ning kui suur on võimalus, et selliseid otsuseid langetatakse ekslikult. Arvestades avaliku koosoleku keelamist kui tugevat riivet põhivabadusele peavad need otsused olema väga põhjalikult kaalutud. Juba on negatiivne näide 2023. a novembris Tartus avaliku koosoleku ennetavast keelamisest, mille puhul on Tartu halduskohus leidnud, et keelamine oli alusetu¹. Antud juhtumi teeb eriti murettekitavaks PPA nõudmine koosoleku korraldajatele eelnevalt kooskõlastada koosolekul kasutada plaanitavate plakatite sõnumid, milleks tegelikult seaduses alus puudub. Lisaks on tuleviku vaates problemaatiline PPA tõlgendus koosoleku korraldaja väidetava halva sidevahendite kaudu kättesaadavusest ning puudulik ja vähe analüüsitud ohuhinnang, mis koosnes üldisest viitest sellele, et mujal maailmas on sarnased meelevahendused mitte alati rahumeelsed. Samal ajal on ka kohtumenetluses mitmed vaidlused eelmisel aastal Tallinnas kasutatud Palestiina teemalises meelevahendusel näidatud sõnumite ja sümbolika keelamise kohta. Need juhtumid näitavad, et politsei ei suuda praegu tagada piisavat pädevust selliste otsuste langetamisel. Arvestades, et inimesed on järjest rohkem globaalses foruumis, kus päevakajalisi teemasid käsitletakse laiemalt kui Eestis ning mitmed teemad ja sümbolite tähendused on Eestis ühiskondlikult läbi arutamata, võivad sellised olukorrad sagedana.

Kuna koosoleku korraldajal sisuliselt puudub võimalus tõendada, et on välistatud, et koosolekule tuleb keegi (kasvõi provokaator) mõne grupi vastu viha õhutavate plakatitega, hüüab vastavaid loosungeid vms, kasutab keelatud sümbolikat või sümbolikaga, mida on võimalik tõlgendada keelatud plakatite, on sellise laiaulatusliku ennetava keelamisõiguse andmine politseile väga suur riive põhiõiguste vastu. Võimalike provokaatorite või vastumeelevaldajatega kaasnevaid riske ei tohi panna täies ulatuses avaliku koosoleku korraldaja õlule või kasutada neid ettekäändena koosoleku ennetavaks tühistamiseks, vaid nende maandamine peab olema ka üks PPA ülesannetest.

Oluline on ka arvestada võimalusega, kus sellist regulatsiooni saab võimul olev valitsus ära kasutada poliitiliste oponentide vastu. Mõned aastad tagasi leidsid aset hoiatavad näited, kus väikesearvulist rahumeelset regulaarset meelevahendust Stenbocki maja sissepääsu ees hakati ühel hetkel ilma selgitusteta piirama kollaste lintidega ning ametis olev siseminister karjus ühel sellisel registreeritud meelevahendusel osalejatele, et neil ei ole õigust selles kohas viibida.

Mõju hinnangu puudulikkus

Antud probleemi mõjuhinnang on suurte puudustega. Täielikult on kaalumata nii suure tõlgendusruumiga otsustusõiguse PPAle andmise võimalik negatiivne mõju võimalikule väärle sõnavabaduse piiramisele. Täielikult analüüsimata on laia kaalutusruumi võimalik väärkasutamine poliitiliste oponentide või teiste ühiskonnagruppide sõnavabaduse piiramiseks ja selle mõjud. Koosoleku keelamisest puudutatuks on peetud vaid koosoleku korraldajaid, mitte võimalikke osalejaid ja ühiskonda laiemalt. Arvestades viimase aja hoiatavaid näiteid koosolekute keelamisest või seal kasutatud sümbolika keelamise vaieldavusest peaks võimalik negatiivne mõju sõnavabadusele ning usaldusele õigusriigi vastu olema oluline võimaliku mõju dimensioon.

¹ <https://www.riigiteataja.ee/kohtulahendid/fail.html?fid=379408505>

Positiivse mõjuna on välja toodud suurem õigusselgus olukorras, kus PPAle antud suurem kaalutusõigus seda ei taga, vaid pigem ohustab.

Kaasamine korraaitseaduse kavandatavasse muutmisesse on olnud puudulik

Kaasamine avalike koosolekutega seotud küsimuste teemal on teadaolevalt olnud puudulik või olematu. Justiitsministeeriumis valmis 14.07.2023 korraaitseaduse lühianalüüs², mis lühidalt analüüsis paljusid KorSiga seotud küsimusi. Analüüsi järgi “Eesmärk on järgnevalt analüüsi põhjal huvitatud osapooltega sisuliselt muudatuste vajalikkuse ja vormi osas arutelusid pidada, et nende tulemusel koostada korraaitseaduse muutmise eelnõu väljatöötamiskavatsus”. On oluline küsimus, kas ja milliste osapooltega on Justiits- ja Siseministeeriumid arutanud avaliku koosoleku regulatsiooni muutmist sh koosolekute ennetava keelamise aluste ulatuslikku laiendamist. Ministeeriumitel ei oleks olnud raske analüüsida viimaste aastate avalike koosolekute korraldamise andmeid ning leida inimesed ja organisatsioonid, kes on suuremal arvul või suurema osalejate arvuga meeleavaldusi, mis võiks teatud tingimustel saada ennetavalt keelatud, korraldanud ning neid kaasata VTK ettevalmistusse.

Eriti markantne näide puudulikust kaasamisest on, et VTKd ei ole saadetud arvamuse avaldamiseks noori koondavale organisatsioonile, kelle korraldatud regulaarsed meeleavaldused on toodud ühe näitena, miks kaaluda avalike koosolekute korraldamise ealandamist.

Teeme ettepaneku, et VTKle järgneksid nii kohapeal kui virtuaalset osalemisvõimalust pakkuvad arutelud võimalike teemast puudutatud või huvitatud inimeste ja organisatsioonidega ning ministeeriumid paneksid rohkem rõhku ja ressursse sisukale ning proaktiivsele kaasamisele.

Loodame, et MTÜ Süvariik poolt välja toodud võimalikke ohukohti on võimalik arvestada ning maandada korraaitseaduse edasises võimaliku muutmise protsessis.

Lugupidamisega

Maia-Liisa Anton

MTÜ Süvariik juhatuse liige

/allkirjastatud digitaalselt/

² <https://www.just.ee/media/4880/download>